

Nr 320.

Av herr **Osvald**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående jordbruksförsöksverksamhetens organisation m. m.

I den utredning, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 161 till innevarande års riksdag med förslag till jordbruksförsöksverksamhetens organisation m. m., har bl. a. framhållits, att två principiellt olika organisationsformer kunna ifrågakomma för denna verksamhet, nämligen dels att den organiseras som en i förhållande till forskningen och den högre undervisningen helt fristående institution — men med en helt eller delvis gemensam styrelse — dels att den infogas i samma organisation som den högre undervisningen och forskningen. Utredningen diskuterar de skäl, som kunna anföras för och emot dessa båda organisationsformer, och kommer till det resultatet, att det nära sambandet mellan försöksverksamhet samt forskning och undervisning, motiverar, att verksamhetsgrenarna icke fördelas på två helt skilda institutioner. Organisationen bör emellertid utformas så, att försöksverksamheten erhåller rikare egna utvecklingsmöjligheter än hittills.

Mot den av utredningen föreslagna organisationsformen har kritik framförts från flera håll. Det har bl. a. framhållits, att organisationen blir tungrodd och planläggningen av försöksverksamheten mera komplicerad än vad den behöfve vara.

Departementschefen har emellertid funnit öfvervägande skäl tala för det av utredningen i detta avseende framlagda förslaget. Han hänvisar bl. a. till att de arbetsområden det här gäller »gripa allt för mycket in i varandra, för att man utan avsevärda olägenheter skulle kunna hänföra dem till skilda organisationer». Vidare framhålles, att de ekonomiska konsekvenserna av en uppdelning skulle bli synnerligen vidlyftiga och att den personella och materiella utrustningen skulle behöva dubbleras utan att detta kunde väntas medföra förbättrade resultat.

Även om man i nuvarande läge godtager de av departementschefen åberopade skälen för den av utredningen föreslagna organisationsformen, kan det ifrågasättas, om denna verkligen på bästa sätt tillgodoser de uppställda önskemålen. Förslaget innebär ju nämligen, att mycket närbesläktade arbetsuppgifter fördelas på olika institutioner inom högskolan, vilket i vissa fall innebär en dubbelning av personell och materiell utrustning i lika stor utsträckning som om de båda verksamhetsgrenarna hänföres till helt skilda organisationer. Det kan därför förtjäna undersökas, om man icke genom en längre gående samorganisation

av forskning och försöksverksamhet kunde erhålla en enklare och smidigare organisationsform.

En översikt över å ena sidan dem av högskolans forsknings- och undervisningsinstitutioner, som ha anknytning till försöksverksamheten, å andra sidan motsvarande fackavdelningar inom försöksverksamheten enligt utredningens förslag ter sig på följande sätt:

Högskolan.

Inst. för agronomisk hydroteknik.

Inst. för allmän jordbrukslära.

Inst. för allmän jordbrukslära.

Inst. för växtodlingslära.

Inst. för allmän jordbrukslära +

Inst. för växtodlingslära.

(Inst. för växtodlingslära) delvis.

Analyslaboratoriet.

Speciallärare för statistik och försöksmatematik.

Inst. för husdjurens utfodring och skötsel.

Försöksverksamheten.

Avd. för jordens torrläggning och bevattning.

Avd. för jordbearbetning.

Avd. för gödsling och kalkning.

Avd. för växtodling jämte ogräsbekämpning.

Avd. för organogena jordar.

Avd. för betesfrågor.

Botanisk avd. med botaniskt-torvgeologiskt laboratorium.

Kemiskt laboratorium.

Avd. för statistik och försöksteknik.

Statens husdjursförsök.

Utredningens av departementschefen godkända förslag innebär bl. a., att avdelningarna för jordens torrläggning och bevattning samt för jordbearbetning tills vidare böra ställas på framtiden eller med andra ord, att försöksverksamhet inom dessa områden än så länge bör bedrivas vid motsvarande forsknings- och undervisningsinstitutioner vid lantbrukshögskolan.

På motsvarande sätt borde emellertid avdelningen för gödsling och kalkning kunna anslutas direkt till institutionen för allmän jordbrukslära, avdelningen för växtodling jämte ogräsbekämpning till institutionen för växtodlingslära och kemiska laboratoriet till analyslaboratoriet.

Avdelningen för statistik och försöksteknik skall enligt Kungl. Maj:ts förslag erhålla en fristående ställning direkt under överinspektören för försöksväsendet och förestås av en statsagronom. I dennes tjänsteåligganden skall även ingå att handha undervisningen i dessa ämnen vid lantbrukshögskolan. Då avdelningen därjämte även skall stå andra institutioner än försöksanstalterna till tjänst med råd och anvisningar rörande statistiska frågor, synes det lämpligaste vara, att den inordnas bland högskolans forsknings- och undervisningsinstitutioner.

I sinom tid bör denna avdelning kunna utvecklas till en institution för tillämpad matematik i enlighet med ett av lantbrukshögskolans lärarråd framlagt förslag.

Avdelningarna för organogena jordar och för betesfrågor samt den botaniska avdelningen böra kunna organiseras antingen som avdelningar inom högskolans hittillsvarande institutioner eller som fristående avdelningar.

I fråga om forskning och försöksverksamhet inom utfodringsläran synas särskilt stora fördelar stå att vinna genom att sammanföra statens husdjursförsök med institutionen för husdjurens utfodring och skötsel. Var och en av statsagronomerna inom den förstnämnda anstalten skulle efter en sådan hopfogning lämpligen svara för undervisningen i den till deras verksamhet hörande speciella utfodringsläran. Att man därigenom skulle erhålla två professorer vid samma institution kan icke vara någon olägenhet. Denna anordning är utomlands mycket vanlig och har även i vårt land visat sig ändamålsenlig. Det bör beaktas, att den lokala försöksverksamheten inom utfodringsläran är av helt annan art än den, som bedrivs av t. ex. jordbruksförsöksanstalten. I regel måste nämligen försöken ledas och övervakas av den centrala anstaltens tjänstemän, vilket medför, att dessa måste tillbringa en betydande del av sin tid på resor utan att likväl kunna hålla erforderlig kontakt med försöken i landets skilda delar. En fullt tidsenlig och effektiv organisation skulle kunna erhållas, om försöksverksamheten för södra Sverige avdelades till en institution för husdjurslära vid Alnarp samt om försöksverksamheten för Norrland i sinom tid anknötes till den för Norrland föreslagna försöksanstalten.

Den här föreslagna organisationsformen utgör inte någon nyhet. Såsom förut nämnts, har den redan för ett par grenar av försöksverksamheten föreslagits av utredningen och godtagits av departementschefen. I Danmark och Norge är husdjursförsöksverksamheten sedan många år tillbaka ordnad på detta sätt, och i Förenta staterna har man vid praktiskt taget samtliga universitet denna organisationsform inte bara för husdjursförsöken utan även för jordbruksförsöken. Därtill kan läggas, att försöksutredningen i sitt sista betänkande föreslagit, att försöksverksamheten med mindre husdjur skall överflyttas från Viad till lantbrukshögskolans institution för husdjurens avels- och raslära. I sitt yttrande över förslaget uttalade lantbrukshögskolans lärarråd, att hela den vid Viad bedrivna verksamheten borde överflyttas till nämnda institution.

De av utredningen och departementschefen anförda skälen för att låta försöksverksamheten utgöra en del av »lantbrukshögskolan och statens jordbruksförsök» kunna med ännu större tyngd åberopas för den här föreslagna organisationsformen, dubbling av personell och materiell utrustning undviks helt och hållet — detta gäller i alldeles särskilt hög grad för husdjursförsöksverksamheten — kostnaderna för hela verksamheten bli lägre än enligt Kungl. Maj:ts

förslag, planläggningen av försöksverksamheten förenklas, arbetet inom försökskollegium och försöksråd kan nedbringas högst avsevärt till fromma för det praktiskt-vetenskapliga arbetet, och överinspektören för försöksverksamheten kan undvaras.

En viktig fördel är, att vetenskapsmän, företrädande den mera grundläggande forskningen, komma att arbeta vid samma institution som de på tillämpningen mera specialiserade försöksmännen. Till följd härav komma forskningen och försöksverksamheten att på helt annat sätt än som hos oss hittills varit fallet gå hand i hand med varandra, vilket på andra håll visat sig vara till fördel. Härtill kommer, att försöksmaterialet utnyttjas fullständigare än som kan bli fallet, så länge försöksverksamheten hålles skild från forskningen och undervisningen. Utvecklingen i de länder, där denna organisationsform sedan länge existerat, tyder icke på att försöksverksamheten därigenom hämmats i sin utveckling. Tvärtom har den högre undervisningen i flera avsenden verkat befruktande på försöksverksamheten lika väl som på forskningen.

Det kan mot denna organisationsform anföras, att inom vissa arbetsfält, där den lokala försöksverksamheten har en stor omfattning, t. ex. i fråga om gödsling och kalkning samt växtodling med ogräsförsök, kommer den lokala verksamheten inom ifrågavarande institutioner att bli alltför omfattande i förhållande till ifrågavarande institutioners övriga arbetsuppgifter. Under förutsättning att vederbörande avdelningar erhålla tillräckligt kvalificerad arbetskraft bör den lokala verksamhetens stora omfattning dock icke behöva medföra någon olägenhet. Därjämte må framhållas, att med den ställning som hushållningssällskapen numera erhållit böra dessa i större omfattning än hittills kunna anförtros arbetsuppgifter inom den lokala försöksverksamheten, såväl inom jordbruket som inom husdjurskötseln.

Det kunde ligga nära till hands att som en följd av den här utvecklade uppfattningen yrka på att frågan om försöksverksamhetens organisation hänskötes till en förnyad utredning, eftersom den här skisserade organisationsformen icke blivit i detalj prövad av utredningen. Då denna organisationsform emellertid närmast kan betraktas som en mera konsekvent tillämpning av de principer, som varit vägledande för utredningen, och då flera av de förslag, som nu framlagts i Kungl. Maj:ts proposition nr 161, särskilt överförandet av Svenska vall- och mosskulturöreningens verksamhet i den statliga försöksorganisationen, snarast böra förverkligas, synes en omläggning av organisationen lämpligen kunna ske etappvis, i den mån möjligheter härtill erbjuda sig. Högskolans institutioner förfoga nämligen icke för närvarande över sådana utrymmen, att den här föreslagna organisationsformen omedelbart kan förverkligas. I den mån de av 1946 års högskoleutredning föreslagna nybyggnaderna och utvidgningarna kunna komma till stånd, torde emellertid möjligheter erbjuda sig för en utveckling i här antydd riktning.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 161 angående jordbruksförsöksverksamhetens organisation m. m. måtte beakta de här anförda synpunkterna, så att en utveckling efter här angivna riktlinjer underlättas.

Stockholm den 3 april 1948.

Hugo Osvald.
